

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
ULUSLARARASI SU YOLLARININ ULAŞIM DIŞI
KULLANIMI HUKUKUNA İLİŞKİN
SÖZLEŞME*
Çeviren: Dolunay ÖZBEK DALYAN**

Bu Sözleşme'nin tarafı olan devletler,

Dünyanın birçok bölgesinde uluslararası su yollarının ve bunların ulaşım dışı kullanımının öneminin *bilincinde* olarak,

Genel Kurul'un uluslararası hukukun tedrici gelişimini ve tedvinin teşvik etmek amacıyla çalışmalarını başlatmasını ve tavsiyelerde bulunmasını öngören Birleşmiş Milletler Şartı madde 13 paragraf 1 (a)'yı *hatırda tutarak*,

Uluslararası su yollarının ulaşım dışı kullanımına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının başarılı tedvini ve tedrici gelişiminin Birleşmiş Milletler Şartı madde 1 ve 2'de belirtilen amaç ve ilkelerin teşviki ve uygulanmasında yardımcı olacağını *gözönünde bulundurarak*,

Diğer sebeplerin yanısıra artan talepler ve kirlilikten kaynaklanan sorunların birçok uluslararası su yolunu etkilediğini *gözönüne* alarak,

Bir çerçeve sözleşminin uluslararası su yollarının, şimdiki ve gelecekteki nesiller için kullanımını, gelişmesini, muhafazasını, idaresini ve korunmasını ve, en elverişli ve sürdürülebilir kullanımını sağlayacağı *inancını belirterek*,

Bu alanda uluslararası işbirliğinin ve iyi komşuluğun önemini *teyid ederek*

Gelişmekte olan ülkelerin özel durumunu ve ihtiyaçlarının *farkında olarak*,

* United Nations Convention on the Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses"

** Araştırma Görevlisi, İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesi, Devletler Umumi Hukuku Anabilim Dalı

1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı tarafından Rio Bildirisi ve Gündem 21 ile kabul edilen ilke ve tavsieleri *hatırlayarak*,

Uluslararası su yollarının ulaşım dışı kullanımına ilişkin mevcut iki ve çok taraflı anlaşmaları *da hatırlayarak*,

Gerek hükümetlerarası gerek hükümetler dışı uluslararası örgütlerin, uluslararası hukukun bu alandaki tedvinine ve tedrici gelişmesine yaptıkları değerli katkıları *dikkat ederek*,

Uluslararası Hukuk Komisonu'nun, uluslararası su yollarının ulaşım dışı kullanımını hukuku üzerine yaptığı çalışmalarını *takdir ederek*,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1994 tarihli 49/52 sayılı kararını *gözönünde bulundurarak*,

Aşağıdaki gibi anlaştılar:

Bölüm I

BAŞLANGIÇ

Madde 1

Mevcut maddelerin kapsamı

1. Bu sözleşme uluslararası su yollarının ve bunların sularının ulaşım harici amaçlar için kullanımına ve bu su yollarının ve bunların sularının kullanımına ilişkin koruma ve idare tedbirlerine uygulanır.

2. Uluslararası su yollarının ulaşım için kullanımı, ulaşım diğer kullanımlardan etkilenmediği veya diğer kullanımları etkilemediği ölçüde, bu sözleşme'nin kapsamı dışındadır.

Madde 2

Terimlerin kullanışı

Bu Sözleşme'ye mahsusen

(a) "Su yolu" fiziksel ilişkileri nedeniyle tek bir bütün oluşturan ve normal olarak ortak bir noktaya akarak sona eren yerüstü ve yeraltı suları sistemidir.

(b) "Uluslararası su yolu" parçaları ayrı devletler içinde yer alan su yoludur;

(c) "Su yolu devleti" uluslararası su yolunun bir parçasının ülkesinde yer aldığı taraf devlet veya uluslararası suyolunun bir parçasının yer aldığı bir veya daha çok üye devletin ülkesindeki taraf bölgesel ekonomik bütünleşme;

(d)"Bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü" belirli bir bölgedeki egemen devletler tarafından oluşturulmuş olup, bu Sözleşme ile düzenlenen meseleler bakımından üyesi olan devletler tarafından kendisine yetki devri yapılmış ve Bu Konvansiyonu imzalamaya, onaylamaya, kabul etmeye veya bu Sözleşme'ye katılmaya iç hukuklarına uygun olarak yetkilendirilmiş olan örgüttür.

Madde 3

Su yolu anlaşmaları

1. Aksine bir anlaşma yoksa, bu Sözleşme'deki hiçbir şey, bir su yolu devletinin bu Sözleşme'ye taraf olduğu tarihte kendisi açısından yürürlükte bulunan anlaşmalardan doğan hak ve yükümlülüklerini etkilemeyecektir.

2. Paragraf 1'e rağmen, orada sözü geçen anlaşmaların tarafları, gerektiğinde, bu anlaşmaları bu Sözleşme'nin temel ilkeleriyle uumlu hale getirmeye çalışacaklardır.

3. Su yolu devletleri bu maddelerin hükümlerini belirli bir uluslararası su yolunun tümü vea bir kısmının özelliklerine ve kullanımlarına uygulayan ve ayarlayan, ve bundan böyle "su yolu anlaşmaları" larak adlandırılacak olan, bir ya da daha çok anlaşmalar yapabilirler.

4. İki veya daha çok su yolu devleti bir su yolu anlaşması yaptıklarında, bunun uygulanacağı suları tanımlayacaklardır. Böyle bir anlaşmaya uluslararası su yolunun tümü veya bir kısmı hakkında veya belirli bir proje, program veya kullanım hakkında, diğer bir a da daha çok su yolu devletinin su yolunun sularını kullanmasını olumsuz yönde önemli ölçüde etkilemediği ölçüde, onların açık rızası olmadan varılabilir.

5. Bir su yolu devleti bu Sözleşme'nin hükümlerinin belirli bir su yolunun özellikleri ve kullanımları nedeniyle ayarlanmasını veya uygulanmasını gerekli görürse su yolu devletleri bir ya da daha çok su yolu anlaşmasına varmak amacına yönelik olarak iyiniyetiyle görüşmek üzere danışmanlarda bulunacaklardır.

6. Belirli bir uluslararası su yoluna kıyıdaş devletlerin hepsinin değil bazılarının taraf olduğu bir su yolu anlaşmasındaki hiçbir şey ona taraf olmayan su yolu devletlerinin bu Sözleşme'den doğan hak ve yükümlülüklerini etkilemeyecektir.

Madde 4

Su yolu anlaşmalarının tarafları

1. Her bir su yolu devletinin uluslararası su yolunun tümüne uygulanacak herhangi bir su yolu anlaşmasının görüşmelerine katılmak ve bu anlaşmaya taraf olmak hakkının yanısıra ilgili her danışmaya katılma hakkı vardır.

2. Su yolunun sadece bir kısmına veya belirli bir proje, programa veya kullanıma uygulanması önerilen bir su yolu anlaşmasının yerine getirilmesiyle uluslararası su yolunu kullanması önemli ölçüde etkilenebilecek olan bir su yolu devleti, böyle bir anlaşmanın danışmanlarına ve uygun olduğu takdirde görüşmelerine iyi niyetle ve taraf olma fikriyle, kullanımlarının bununla etkilendiği ölçüde katılma hakkı vardır.

Bölüm II

GENEL İLKELER

Madde 5

Hakkaniyet ve nisfete uygun ve makul kullanım ve iştirak

1. Su yolu devletleri kendi ülkelerinde su yolunu hakkaniyete ve nisfete uygun ve makul bir şekilde kullanacaklardır. Özellikle bir uluslararası su yolu, su yolu devletleri tarafından su yoluna yeterli koruma sağlanmasına uygun olmak kaydıyla ilgili su yolu devletlerinin çıkarları gözönünde alınarak en elverişli ve sürdürülebilir kullanıma ve faydaya ulaşma amacıyla kullanılacak ve geliştirilecektir.

2. Su yolu devletleri uluslararası su yolunun hakkaniyete ve nisfete uygun ve makul kullanılması, geliştirilmesi ve korunmasına katılacaklardır. Böyle bir katılma, bu Sözleşme'de düzenlenen şekilde, hem su yolunu kullanma hakkını hem de onu korumak ve geliştirmek için işbirliği yapmak görevini kapsar.

Madde 6

Hakkaniyet ve nisfete uygun ve makul kullanıma ilişkin faktörler

1. Bir uluslararası su yolunun madde 5 anlamında hakkaniyet ve nisfete uygun ve makul şekilde kullanımı aşağıdakiler dahil olmak üzere tüm ilgili faktör ve durumları dikkate almayı gerektirir.

(a) doğal mahiyetteki coğrafi, hidrografik, hidrolojik, iklimsel, ekolojik ve benzeri faktörler;

(b) söz konusu su yolu devletinin sosyal ve ekonomik ihtiyaçları;

(c) her bir su yolu devletinde su yoluna bağımlı nüfus;

(d) bir su yolu devletinin su yolunu kullanımının veya kullanımlarının diğer su yolu devletleri üstündeki etkisi;

(e) su yolunun mevcut ve potansiyel kullanımları;

(f) su yolunun su kaynaklarının kullanımının korunması, geliştirilmesi ve iktisadi ve bu yolda alınacak önlemlerin maliyeti;

(g) planlanan veya mevcut olan belirli bir kullanıma eş değerde alternatiflerin varlığı.

2. İlgili su yolu devletleri, madde 5'in veya bu maddenin 1'inci paragrafının uygulanmasında, ihtiyaç doğduğu takdirde, işbirliği ruhu içinde danışmalara girişeceklerdir.

3. Herbir faktöre verilecek ağırlık, ilgili diğer faktörlere nazaran önemine göre belirlenecektir. Makul ve hakkaniyet ve nısfete uygun kullanımın ne olduğu belirlenirken, ilgili tüm faktörler beraber değerlendirilip tümü üzerinden bir sonuca varılacaktır.

Madde 7

Önemli zarar vermeme yükümü

1. Su yolu devletleri ülkelerindeki uluslararası su yolunu kullanırken, diğer su yolu devletlerine önemli zarar vermeyi önleyecek tüm uygun tedbirleri alacaklardır.

2. Buna rağmen diğer bir su yolu devletine önemli zarar verildiyse, kullanımı bu ararı veren devletler bu kullanım hakkında anlaşma yoksa, madde 5 ve 6 hükümlerine gerekli dikkati göstererek, bu zararı ortadan kaldırmak veya azaltmak ve uygun olduğunda, tazminat meselesini tartışmak için, etkilenen devlete de danışarak uygun olan tüm tedbirleri alacaklardır.

Madde 8

İşbirliği genel yükümlülüğü

1. Su yolu devletleri egemen eşitlik, ülkesel bütünlük ortak fayda ve iyi niyet temelinde ve su yolunun en elverişli kullanımını ve yeterli korunmasını sağlamak üzere işbirliği yapacaklardır.

2. Bu işbirliğin biçimini belirlerken, su yolu devletleri, gerekli görürlerse, çeşitli bölgelerde varolan ortak mekanizmalar ve komisyonlardaki işbirliğinden edinilen tecrübelerin ışığında, ilgili önlemler ve yöntemler üzerinde işbirliğini kolaylaştırmak için ortak mekanizmalar veya komisyonlar kurulmasını düşünebilir.

Madde 9

Düzenli veri ve bilgi alışverişi

1. Madde 8'e binaen, su yolu devletleri, hem su yolunun durumuna, özellikle hidrolojik, meteorolojik, hidrojeolojik ve ekolojik doğasına ait ve suyun niteliğine ilişkin halihazırda mevcut olan veri ve bilgileri hem de bunlarla bağlantılı tahminleri düzenli bir şekilde mübadele edeceklerdir.

2. Diğer bir su yolu devletinin kendisinden halihazırda mevcut olmayan veri ve bilgi istediği bir su yolu devleti, bu talebi yerine getirmek için elinden gelen çabayı gösterecektir fakat bu talebi yerine getirmeyi söz konusu veri ve bilginin toplanması ve uygun olduğunda işlenmesi için yapılan makul masrafların talip devlet tarafından ödenmesi koşuluna bağlayabilir.

3. Su yolu devletleri veri ve bilgi toplamak ve bunların iletildiği diğer su yolu devletlerinin bunları kullanmasını kolaylaştırıcı bir biçimde işlenmesi uygunsa işlemek için ellerinden gelen çabayı göstereceklerdir.

Madde 10

Farklı kullanım türleri arasındaki ilişki

1. Aksi yönde bir anlaşma veya teamül yoksa, uluslararası bir su yolunun hiçbir kullanımını diğerlerine doğasından gelen bir üstünlüğe sahip değildir.

2. Uluslararası su yolunun kullanımları arasında bir çatışma olduğu takdirde, 5'ten 7'ye kadar maddelere müracaat ile, hayati insan ihtiyaçlarına özel önem verilerek çözümlenecektir.

Bölüm III

TASARLANAN ÖNLEMLER

Madde 11

Tasarlanan önlemlere ilişkin bilgi

Su yolu devletleri, tasarlanan önlemlerin uluslararası su yolunun durumu üzerindeki muhtemel etkileri hakkında bilgi mübadele edecek ve birbirlerine danışacak ve gerekirse görüşeceklerdir.

Madde 12

Muhtemelen olumsuz etkileri olan tasarlanan önlemlere ilişkin bildirim

Tasarlanan önlemlerin diğer su yolu devletleri üzerinde olumsuz etkileri olabilecekte, su yolu devleti bunları uygulamaya koymadan veya uygulamaya konmasına izin vermeden önce bu devletlere zamanlıca bildirimde bulunacaktır. Bildirim yapılan devletlerin tasarlanan önlemlerin muhtemel etkilerini değerlendirmelerini sağlamak için, her türlü çevre etki değerlendirmesinin sonuları da dahil olmak üzere eldeki teknik veri ve bilgiler bu bildirimde eklenecektir.

Madde 13**Bildirime cevap süresi**

Aksi kararlaştırılmadığı takdirde:

(a) madde 12'ye göre bildirimde bulunan su yolu devleti, bildirim yapılan devletlere tasarlanan önlemlerin muhtemel etkilerini incelemeleri ve değerlendirmeleri ve bulgularını kendisine iletmeleri için altı aylık bir süre tanır;

(b) tasarlanan önlemlerin değerlendirilmesi bildirim yapılan bir devlet için özel bir güçlük yaratıyorsa, bu devletin talebi üzerine süre altı ay uzatılır.

Madde 14**Bildirimde bulunan devletin cevap süresi zarfındaki yükümlülükleri**

Madde 13'te belirtilen süre zarfında, bildirimde bulunan devlet,

a) bildirim yapılan devletlere, doğru ve tam bir değerlendirme için gerekli ve elde bulunan ek veri ve bilgileri talep edildiği takdirde sağlayarak işbirliği yapacaktır; ve

b) tasarlanan önlemleri bildirim yapılan devletlerin rızaları olmadan uygulamaya koymayacak ve uygulamaya konmasına izin vermeyecektir.

Madde 15**Bildirime cevap**

Bildirim yapılan devletler, bulgularını bildirimde bulunan devlete madde 13 uyarınca uygulanacak süre içinde mümkün olduğu kadar erkenden ileteceklerdir. Bildirim yapılan bir devlet tasarlanan önlemlerin uygulamaya konmasının madde 5 veya 7'ye aykırı olacağını görürse bulgusunu sebeplerini gösteren belgelendirilmiş bir açıklamayı bu bulgusuna ekleyecektir.

Madde 16**Bildirime cevap vermeme**

1. Bildirimde bulunan devlet, madde 13'e göre uygulanacak süre içinde madde 15'e uygun hiçbir haber alamazsa, madde 5 ve 7 yükümlülüklerine tabi olmak kaydıyla, bildirime ve bildirim yapılmış devlete sağlanmış diğer veri ve bilgilere uygun olarak tasarlanan önlemlerin uygulamaya konmasına geçebilir.

2. Kendisine bildirim yapıp da madde 13'e göre uygulanacak süre içinde cevap vermeyen bir devletin herhangi bir tazminat talebi, bildirimde bulunan devletin cevap süresi bittikten sonra giriştiği ve bildirim yapılan devlet bu süre içinde itiraz etseydi girilmeyecek olan bir eylem dolayısıyla girdiği masraflar ile bertaraf edilebilir.

Madde 17

Tasarlanan önlemlere ilişkin danışmalar ve görüşmeler

1. Madde 15 uyarınca tasarlanan önlemlerin uygulanmasının 5'ten 7'ye kadar maddelerin hükümleriyle çelişik olacağı yolunda bir haberleşme yapıldıysa, bildirimde bulunan devlet ve cevap veren devlet, duruma hakkaniyet ve nısfete uygun bir çözüm bulmak niyetiyle danışmaya ve gerekirse görüşmelere girişeceklerdir.

2. Danışma ve görüşmeler, her devletin iyiniyetle diğer devletin hakları ve meşru çıkarlarına makul saygıyı göstermesi temelinde yürütülecektir.

3. Bildirim yapılan devlet cevap verdiği zaman talep ettiği takdirde, bildirimde bulunan devlet, danışma ve görüşmelerin seyri esnasında, tasarlanan önlemleri uygulamaya koymaktan veya uygulamaya konmasına izin vermekten, aksi kararlaştırılmamışsa altı aylık bir süre için kaçınacaktır.

Madde 18

Bildirim yapılmadığı takdirde izlenecek yöntemler

1. Eğer bir su yolu devletinin, diğer bir su yolu devletinin, kendisi üzerinde önemli olumsuz etki yaratabilecek önlemler tasarladığına inanmak için makul sebepleri varsa, bu diğer devletten madde 12 hükümlerini uygulamasını isteyebilir. Bu talep, sebeplerini gösteren belgelendirilmiş bir açıklamayla beraber yapılacaktır.

2. Önlemleri tasarlayan devlet kendini yine de madde 12 uyarınca bildirimde bulunmak yükümlülüğü altında bulmazsa, bu bulgusunun sebeplerini gösteren belgelendirilmiş bir açıklama da sağlayarak diğer devlete bildirecektir. Eğer bu bulgu diğer devleti tatmin etmezse, onun talebi üzerine bu iki devlet derhal madde 17'nin 1'inci ve 2'nci paragraflarında belirtilen şekilde danışma ve görüşmelere girişeceklerdir.

3. Danışma ve görüşmelerin seyri esnasında, diğer devlet danışma ve görüşmelerin başlatılması talebini yaptığı zaman talep ettiği takdirde, önlemleri tasarlayan devlet, bu önlemleri uygulamaya koymaktan veya uygulamaya konmasına izin vermekten, aksi kararlaştırılmamışsa aylık bir süre için kaçınacaktır.

Madde 19

Tasarlanan önlemlerin acilen uygulanması

1. Tasarlanan bir önlemin uygulanmasının toplum sağlığını, toplum güvenliğini veya eş derecede önemli başka çıkarların korunması için son derece acil olması durumunda, önlemleri tasarlayan devlet madde 5 ve 7'ye tabi olmak kaydıyla, madde 14'e ve madde 17'nin 3'ncü paragrafına rağmen derhal uygulamaya geçebilir.

2. Böyle durumlarda ilgili veri ve bilgilerle beraber önlemlerin aciliyetine dair resmi bir beyan, madde 12'de işaret edilen diğer su yolu devletlerine gecikmeksizin iletilecektir.

3. Paragraf 2'de işaret edilen devletlerden herhangi birinin talebi üzerine, önlemleri tasarlayan devlet, onunla derhal madde 17'nin 1 ve 2'nci paragraflarında belirtildiği şekilde danışma ve görüşmelere girişecektir.

Bölüm IV

KORUMA, MUHAFAZA VE İDARE

Madde 20

Ekosistemlerin korunması ve muhafazası

Su yolu devletleri tek başlarına ve uygun olduğunda ortaklaşa, uluslararası su yolunun ekosistemini koruyacak ve muhafaza edeceklerdir.

Madde 21

Kirliliğin önlenmesi, azaltılması ve kontrolü

1. Bu maddeye mahsusen "uluslararası bir su yolunun kirlenmesi", uluslararası su yolunun bileşiminde veya niteliğinde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak insan davranışı sonucunda ortaya çıkan herhangi bir zararlı değişim demektir.

2. Su yolu devletleri, diğer su yolu devletlerine veya insan sağlığına ya da güvenliğine zarar da dahil olmak üzere onların çevrelerine, suyun herhangi bir yararlı amaçla kullanımına veya su yolunun canlı kaynaklarına önemli zarar verebilecek kirlenmeyi, tek başlarına ve uygun olduğunda ortaklaşa önleyecek, azaltacak ve kontrol edeceklerdir. Su yolu devletleri bu bağlamda politikalarını uyumlulaştırmak üzere adımlar atacaktırlar.

3. Su yolu devletleri, aralarından herhangi birinin talebi üzerine, uluslararası su yolunun kirliliğinin önlenmesi, azaltılması ve kontrol edilmesi için, aşağıdakiler gibi, karşılıklı olarak uygun tedbirleri ve yöntemleri belirlemek üzere danışmanlarda bulunacaklardır:

a) Su niteliğine dair ortak hedefler ve ölçütler oluşturmak;

b) Belli bir noktadan kaynaklanan veya belli bir noktadan kaynaklanmayan kirlenmeye yönelik teknikler ve uygulamalar oluşturmak;

c) Su yoluna katılması yasaklanacak, sınırlanacak, inceleyecek veya takibe alınacak maddelerin listesini oluşturmak.

Madde 22**Yabancı veya yeni canlı türlerinin katılması**

Su yolu devletleri, uluslararası su yoluna diğer su yolu devletlerine önemli zarar verme sonucunu doğuracak şekilde su yolunun ekosistemi üzerinde zararlı etkisi olabilecek yabancı veya yeni canlı türlerinin katılmasını önlemek için gerekli tüm tedbirleri alacaklardır.

Madde 23**Deniz çevresinin korunması ve muhafazası**

Su yolu devletleri, deltalar da dahil olmak üzere deniz çevresinin korunması ve muhafazası için uluslararası su yoluna ilişkin gerekli bütün önlemleri tek başlarına ve uygun olduğunda diğer devletlerle işbirliği içinde alacaklardır.

Madde 24**İdare**

1. Su yolu devletleri, aralarından herhangi birinin talebi üzerine uluslararası su yolunun ortak bir idare mekanizmasının kurulmasını da içerebilecek şekilde idaresine ilişkin görüşmelere girişeceklerdir.

2. Bu maddeye mahsusen "idare" özellikle aşağıdakileri belirtir:

(a) bir uluslararası su yolunun sürdürülebilir gelişimini planlama ve kabul edilen planların uygulanmasını sağlama; ve

(b) su yolunun akılcı ve en elverişli kullanımını, korunmasını ve kontrolünü başka biçimlerde teşvik etme.

Madde 25**Düzenleme**

1. Su yolu devletleri, uygun olduğunda, uluslararası su yolunun sularının akışını düzenleme ihtiyaçlarına veya olanaklarına cevap vermek üzere işbirliği yapacaklardır.

2. Aksi kararlaştırılmadığı takdirde, su yolu devletleri üstlenmeyi kararlaştıracakları düzenleme yapılarının inşasına ve bakımına veya masraflarının ödenmesine hakkaniyete ve nisfete uygun bir temelde katılacaklardır.

3. Bu maddeye mahsusen "düzenleme" uluslararası su yolunun sularının akışını değiştirmek, çeşitlendirmek veya başka şekilde kontrol etmek için hidrolik yapı veya herhangi bir başka sürekli tedbirin kullanımını anlamına gelir.

Madde 26**Tesisler**

1. Su yolu devletleri kendi ülkelerinde uluslararası su yoluyla ilgili tesislerin, araçların ve diğer yapıların bakımı ve korunması için ellerinden gelen çabayı göstereceklerdir.

2. Su yolu devletleri aralarında, önemli olumsuz etkilere maruz kalacağına inanmak için makul sebepleri olan herhangi birinin talebi üzerine şu konularda danışmalara girişeceklerdir.

(a) uluslararası su yoluyla ilgili tesislerin, araçların ve diğer yapıların güvenli çalıştırılması ve bakımı konusunda; ve

(b) tesislerin, araçların ve diğer yapıların kasdi veya ihmalkar eylemlerden veya doğa kuvvetlerinden korunması.

Bölüm V**ZARARLI KOŞULLAR VE ACİL DURUMLAR****Madde 27****Zararlı koşulların önlenmesi ve hafifletilmesi**

Su yolu devletleri diğer su yolu devletlerine zararlı olabilecek, uluslararası bir su yoluna ilişkin koşulları, bunlar sel veya buzlanma, suyla taşınan bulaşıcı hastalıklar, balçıklaşma, erozyon, tuzlu su karışması, kuraklık veya çölleşme gibi, ister doğal sebeplerin ister insan davranışlarının sonucu olsun, önlemek ve hafifletmek için tüm uygun tedbirleri tek başlarına ve uygun olduğunda ortaklaşa alacaklardır.

Madde 28**Olağanüstü durumlar**

1. Bu maddeye mahsusen "olağanüstü durum", sel, buzların kopması, toprak kayması veya zelzele gibi doğal sebeplerin veya endüstriyel kazalar gibi insan davranışlarının aniden yol açtığı, su yolu devletlerine veya başka devletlere ciddi zarar veren veya vermesi muhakkak olan durum demektir.

2. Su yolu devleti, ülkesinden kaynaklanan herhangi bir olağanüstü durumu, potansiyel olarak etkilenebilecek devletlere gecikmeksizin ve eldeki en seri yöntemle bildirecektir.

3. Olağanüstü durumun ülkesinden kaynaklandığı su yolu devleti, potansiyel olarak etkilenebilecek diğer devletlerle ve uygun olduğunda yetkili uluslararası örgütlerle du-

rumun zararlı etkilerini önlemek, hafifletmek ve ortadan kaldırmak için koşulların gerekli kıldığı uygulanabilir tüm önlemleri derhal alacaktır.

4. Gerektiğinde, ortaklaşa olarak su yolu devletleri, ve uygun olduğunda, potansiyel olarak etkilenebilecek devletler ve yetkili uluslararası örgütle işbirliği yaparak olağanüstü durumlara müdahale edebilmek için ihtimal planları yapacaklardır.

Bölüm VI

MUHTELİF HÜKÜMLER

Madde 29

Silahlı çatışma durumunda uluslararası su yolları ve tesisleri

Uluslararası su yolları ve bağlı tesisler, araçlar ve diğer yapılar, uluslararası ve uluslararası olmayan silahlı çatışma durumunda uygulanacak uluslararası hukuk ilke ve kurallarının sağladığı korumadan faydalanacaklar ve bu ilke ve kurallara aykırı olarak kullanılmayacaklardır.

Madde 30

Dolaylı yöntemler

Su yolu devletleri arasında doğrudan temasa ciddi engeller varsa, söz konusu devletler bu Sözleşme'de öngörülen, veri ve bilgi alışverişi, bildirim, haberleşme, danışma ve görüşme dahil olmak üzere işbirliği yükümlülüklerini, kendilerince kabul edilecek herhangi bir dolaylı yöntemle yerine getireceklerdir.

Madde 31

Ulusal savunma veya güvenlik için hayati önemde veri ve bilgi

Bu Sözleşme'deki hiçbir şey bir su yolu devletini ulusal savunması veya güvenliği için hayati önemde veri veya bilgiyi vermeye zorlayamaz. Ancak, bu devlet, şartların müsaade ettiği kadar çok bilgi vermek üzere iyiniyetle diğer su yolu devletleri ile işbirliği yapacaktır.

Madde 32

Ayrımcılık yapmama

Uluslararası su yoluna bağlı faaliyetlerin sonucunda önemli sınırötesi zarar görmüş veya zarar görmesi yolunda ciddi tehdit altında olan gerçek veya tüzel kişilerin çıkarlarının korunması hakkında ilgili su yolu devletleri aksini kararlaştırmamışlarsa, su

yolu devleti bu kişiler için kendi hukuk sistemine uygun olarak hukuki veya diğer yollara başvurmayı veya tazminat talep etme hakkını veya kendi ülkesinde yapılan bu tür faaliyetler sonucu ortaya çıkan önemli zararın başka türlü telafisini kabul ederken, uyruklu veya ikamet veya zararın meydana geldiği yer bakımından ayırım yapmayacaktır.

Madde 33

Uyuşmazlıkların çözümü

1. İki veya daha çok Taraf arasında bu Sözleşme'nin yorumlanması veya uygulanması konusunda uyuşmazlık çıkarsa, aralarında uygulanabilecek bir anlaşmanın olmaması durumunda, ilgili Taraflar, uyuşmazlığın aşağıdaki hükümlere uygun olarak barışçı yollardan çözümünü arayacaklardır.

2. Eğer Taraflar'dan birinin talep ettiği görüşmeler vasıtasıyla bir anlaşmaya varamazlarsa, beraberce üçüncü bir tarafın dostça olduğunda kendileri tarafından veya uzlaştırmasını talep edebilirler, veya uygun olduğunda kendileri tarafından kurulmuş olabilen herhangi bir ortak su yolu kurumlarından faydalanabilirler, veya uyuşmazlığı tahkime veya Uluslararası Adalet Divanı'na sunmayı kararlaştırabilirler.

3. Paragraf 10'un işleyişine tabi olarak, paragraf 2'de belirtilen görüşme talebinin yapılmasından itibaren 6 ay sonra Taraflar uyuşmazlıklarını görüşmeler veya paragraf 2'de belirtilen diğer şekillerde çözememişlerse uyuşmazlık, aksi kararlaştırılmamışsa, uyuşmazlık taraflarından herhangi birinin talebi üzerine, 4'ten 9'a kadar paragraflara uygun olarak tarafsız bir vakıa tespitine sunulacaktır.

4. İlgili her Taraf tarafından atanacak birer üye, bu üyelerin seçeceği ve ilgili Taraflar'ın vatandaşı olmayan bir başkandan oluşan bir Vakıa-Tespit Komisyonu oluşturulacaktır.

5. Taraflar'ın atadığı üyeler, Komisyon'un kurulması talebinden itibaren üç ay içinde bir Başkan üzerinde anlaşamazlarsa, ilgili herhangi bir Taraf, uyuşmazlık taraflarından hiçbirinin veya sözkonusu su yoluna kıyıdaş hiçbir devletin vatandaşı olmayan bir Başkan'ı atamasını Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden talep edebilir. Paragraf 3 uyarınca yapılan ilk talepten itibaren üç ay içinde, ilgili Taraflar'dan herhangi biri üye atamazsa ilgili herhangi bir başka Taraf, uyuşmazlık taraflarından hiçbirin veya sözkonusu su yoluna kıyıdaş hiçbir devletin vatandaşı olmayan bir kişiyi atamasını Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden talep edebilir. Böylece atanan kişi Komisyon'un tek üyesini oluşturacaktır.

6. Komisyon usulünü kendi belirleyecektir.

7. İlgili Taraflar, Komisyon'un ihtiyaç duyacağı bilgileri sağlamak ve, talep edildiği takdirde, ülkelerine girişlerine ve araştırmalarının amaçlarıyla ilgili her tür kolaylık, santral, araç, yapı veya doğal oluşumu incelemelerine izin vermekle yükümlüdürler.

8. Tek üyeden oluşmadığı takdirde Komisyon, raporunu çoğunluk oyula kabul edecek ve bu raporu, bulgularını ve sebeplerini göstererek ve uyuşmazlığın hakkaniyet ve nısfete uygun çözümü için uygun gördüğü tavsiyeler ile beraber, iyi niyetle gözönünde bulundurmaları için ilgili Taraflar'a sunacaktır.

9. Komisyon'un masrafları ilgili devletlerce eşit olarak karşılanacaktır.

10. Bu Sözleşme'yi onaylarken, kabul ederken, tasvip ederken veya Sözleşme'ye katılırken veya daha sonra herhangi bir zaman, bölgesel bir ekonomik bütünleşme örgütü olmayan bir Taraf Depoziter'e sunacağı yazılı bir belgeyle, paragraf 2'ye uygun olarak çözümlenemeyen bir uyuşmalık bakımından, aynı yükümlülüğü kabul eden herhangi başka bir Taraf arşısında, *ipso facto* ve özel bir anlaşma olmaksızın aşağıdakileri orunlu olarak kabul ettiğini beyan edebilir.

(a) Uyuşmazlığın Uluslararası Adalet Divanı'na sunulması; ve veya

(b) Taraflar aksini kararlaştırmamışsa, bu Sözleşme'nin Ek'inde belirlenen usule uygun olarak kurulmuş ve işlemekte olan bir hakem mahkemesinde tahkim.

Bölgesel bir ekonomik bütünleşme örgütü olan bir Taraf benzer etkide bir beanı, alt paragraf (b)'ye yönelik olarak yapabilir.

Bölüm VII NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 34

İmza

Bu Sözleşme, New York'taki Birleşmiş Milletler Merkezi'nde 21 Mayıs 1997'den 20 Mayıs 2000'e kadar tüm devletlerin ve bölgesel ekonomik bütünleşme örgütlerinin imzalamasına açıktır.

Madde 35

Ona, kabul, tasvip veya katılma

1. Bu Sözleşme, devletlerin ve bölgesel ekonomik bütünleşme örgütlerinin nainna, kabulüne, tasvibine tabi ve katılımına açıktır. Ona, kabul, tasvip veya katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sektereteri'ne tevdi edilecektir.

2. Üyesi olan hiçbir devlet Taraf olmaksızın bu Sözleşme'ye Taraf olan bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri, bu Sözleşme'den doğan tüm yükümlülüklerle bağlı ola-

caktır. Bir ve daha çok üyesi bu Sözleşme'ye Taraf olan bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri için ise, bu Sözleşme'den dan yükümlülüklerinin icra edilmesinde herbirine düşecek sorumluluğu örgüt ve üyesi olan devletler belirleyeceklerdir. Böyle durumlarda, örgüt ve üyesi olan devletler, Sözleşme'den doğan haklarını aynı anda kullanma hakkına sahip olmayacaklardır

3. Bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri onay, kabul, tasvip veya katılma belgelerinde, Sözleşme'de kapsanan meselelere yönelik yetkilerinin kapsamını beyan edeceklerdir. Bu örgütler ayrıca yetkilerinin kapsamındaki önemli değişiklikleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildireceklerdir.

Madde 36

Yürürlüğe giriş

1. Bu Sözleşme otuz beşinci onay, kabul, tasvip veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesi tarihini izleyen doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

2. Sözleşme'yi, otuz beşinci onay, kabul, tasvip veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra onaylanacak, kabul edecek, tasvip edecek veya katılacak her devlet veya bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü için Sözleşme, bu devlet veya bölgesel ekonomik bütünleşme örgütünün onay, kabul, tasvip veya katılma belgesini tevdi etmesinden sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

3. Paragraf 1 ve 2'nin amaçları için bölgesel bir ekonomik bütünleşme örgütü tarafından tevdi edilen herhangi bir belge, devletler tarafından tevdi edilenlere ek olarak sayılmayacaktır.

Madde 37

Geçerli metinler

Arapçası, Çincesi, İngilizcesi, Fransızcası, Rusçası ve İspanyolcası eşit derecede geçerli olan bu Sözleşme'nin orijinal metni Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edilecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiken, hükümetleri tarafından usulüne uygun şekilde yetkilendirilmiş aşağıda imzaları bulunan tam yetkili temsilciler bu Sözleşme'yi imzaladılar.

Bindokuzyüzdoksanyediyılının Mayıs ayının yirmibirinci günü New York'ta tanzim edildi.